

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Warszawa, dnia 20 stycznia 2026 r.

OPINIA

Związku Rzemiosła Polskiego

dot. Ustawy z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle (Dz.U. 2020 poz. 2159) oraz propozycji zastąpienia jej nową ustawą o rzemiośle i dualnym kształceniu zawodowym w rzemiośle.

1. Przedmiot opinii – wprowadzenie.

Ustawa z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle (Dz.U. 2020 poz. 2159) jest podstawowym aktem prawnym regulującym działalność rzemieślniczą w Polsce. Ustawa definiuje rzemiośle i rzemieślnika oraz określa zasady zrzeszania i organizacji samorządu gospodarczego rzemiosła. Wyróżnia Związek Rzemiosła Polskiego zrzeszający izby rzemieślnicze i cechy rzemiosł oraz wskazuje ich zadania. Ponadto, ustawa określa podstawowe prawa i obowiązki rzemieślnika, a także zobowiązuje go do przestrzegania zasad etyki i godności zawodowej.

Ustawa stanowi fundament dualnego modelu kształcenia, określając wprost ten model jako bazujący na przygotowaniu zawodowym w rzemiośle, a także definiuje dowody kwalifikacji rzemieślniczych (np. dyplom mistrza i świadectwo czeladnicze). Określa również ogólny sposób zdobywania kwalifikacji w rzemiośle oraz rolę powoływanych w tym celu komisji egzaminacyjnych, nadzór nad ich działaniem, a także tryb nadawania tytułu honorowego „Mistrz Rzemiosł Artystycznych”.

Ustawa o rzemiośle uszczegóławia i definiuje zasady dotyczące prowadzenia działalności gospodarczej w zakresie rzemiosła, traktując rzemieślników jako specyficzną kategorię przedsiębiorców w rozumieniu szerszej ustawy, tj. Ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców (Dz.U. 2024 poz. 236).

Chociaż ustawa z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle w ciągu ostatnich 36 lat była 14 razy nowelizowana, to jej forma nie uległa radykalnym zmianom. Brak kompleksowej i przemyślanej reformy, w obliczu dynamicznych zmian społeczno-gospodarczych oraz

Opinia powstała w ramach projektu, pt. „Monitorowanie prawa przez organizacje rzemiosła w zakresie zatrudnienia i umiejętności” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus 2021-2027 w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (nr umowy: FERS.04.03-IP.06-0001/24).

ewolucji systemu kształcenia zawodowego stanowi istotną barierę dla rozwoju dualnego modelu kształcenia w Polsce oraz sprawnego funkcjonowania organizacji samorządu gospodarczego rzemiosła i szerzej rozwoju Polskiego Rzemiosła.

Wprowadzone w lipcu 2025 r. zmiany definicyjne w ramach tzw. ustawy deregulacyjnej¹, choć istotne, nie odpowiadają w pełni na potrzeby współczesnego rzemiosła. Konieczne jest dalsze dostosowanie przepisów do realiów współczesnej gospodarki, z uwzględnieniem kontekstu działalności gospodarczej i oświatowej, w tym specyfiki dualnego kształcenia zawodowego oraz roli samorządu gospodarczego rzemiosła.

2. Istota proponowanych rozwiązań i ocena ich skutków.

Chociaż ustawa dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle (Dz.U. 2020 poz. 2159) definiuje rzemiosło i rzemieślnika oraz określa zasady zrzeszania i organizacji samorządu gospodarczego rzemiosła to mimo dotychczasowych nowelizacji dalej nie pozwala na uwzględnienie działalności gospodarczych, które wywodzą się z rzemiosła i utrzymując swój główny profil działalności nie mogą być w nim ujęte z uwagi na swój rozwój i odniesiony sukces, który nie pozwala im spełnić definicji mikro- małego lub średniego przedsiębiorcy z uwagi na liczbę zatrudnionych osób lub osiągane dochody. Mimo korzystnych zmian wprowadzonych tzw. ustawą deregulacyjną, dotyczącą definicji rzemiosła i rzemieślnika ich zapisy są nadal niezwykle skomplikowane i budzą wątpliwości samych przedsiębiorców odnośnie posiadanego przez nich statusu.

Chociaż w wyniku wielu nowelizacji pozostawiono nadal funkcję Związku Rzemiosła Polskiego jako związku rewizyjnego spółdzielni rzemieślniczych oraz wzmiankę, że spółdzielnie rzemieślnicze działają na zasadach określonych w przepisach Prawa spółdzielczego oraz określając ich cele takie jak: organizowanie działalności usługowej i wytwórczej rzemiosła, udzielanie pomocy członkom w wykonywaniu ich zadań oraz prowadzenie własnej działalności gospodarczej i społeczno-wychowawczej, to zapisy te mają charakter wzmiankowy i nie tworzą spójnej całości z resztą ustawy.

¹ Ustawa z dnia 31 lipca 2019 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych ([Dz.U. 2019 poz. 1495](#))

Opinia powstała w ramach projektu, pt. „Monitorowanie prawa przez organizacje rzemiosła w zakresie zatrudnienia i umiejętności” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus 2021-2027 w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (nr umowy: FERS.04.03-IP.06-0001/24).

Ustawa nie przewiduje adekwatnych instrumentów oddziaływania na zrzeszone w strukturach Związku izby i cechy i zakłady rzemieślnicze. Nie reguluje wprost podstawowych funkcji zarządzania organizacją oraz nie ustanawia narzędzi i mechanizmów wspierających ich realizację.

Mimo, że ustawa o rzemiośle stanowi jeden z fundamentów dualnego modelu kształcenia, to z biegiem lat jej rola uległa znaczącej marginalizacji. Było to wynikiem nie tylko zmian politycznych i kierunkowych w rozwoju systemu edukacji, ale również skutkiem nie zawsze zbieżnych kierunków działań resortów odpowiedzialnych za oświatę i wychowanie, pracę oraz gospodarkę. Brak jednolitej koncepcji, adekwatnego wsparcia rządowego oraz pozostawienie samorządu gospodarczego rzemiosła „samemu sobie”, skutkowało niekorzystnymi zjawiskami na rynku pracy w ciągu ostatnich 36 lat. Chociaż w debacie publicznej stale porusza się problem dostosowania kwalifikacji i dopasowania kadr do potrzeb rynku pracy, to nie dostrzega się potencjału organizacji samorządu gospodarczego rzemiosła w oddziaływaniu na rynek pracy, edukację i gospodarkę. Przy czym wykorzystanie tego potencjału jest jednym ze źródeł sukcesu zachodnich partnerów Polski, np. gospodarki niemieckiej.

Brak adekwatnego partnerstwa i wykorzystania potencjału skutkowało przez lata rozgoryczeniem wielu rzemieślników i nieodwracalną utratą wpływów i dążeń organizacji rzemieślniczych. Mimo iż, w ostatnich latach szuka się nowych rozwiązań, poprzez budowanie od nowa dialogu z branżami w systemie rad sektorowych, do którego organizacje samorządu gospodarczego rzemiosła aktywnie się wpisują, to warto jednak skupić się na gruntownej reformie ustawy o rzemiośle, której rozsądne przeprowadzenie może być nową szansą na budowanie dialogu i współpracy rządu z biznesem (budowaniem partnerstwa publiczno-prywatnego).

Ustawa o rzemiośle w obecnym kształcie nie zawiera obowiązku zrzeszenia rzemieślników oraz daje możliwość funkcjonowania izb i cechów rzemioł samodzielnie bez zrzeszenia w centralnej organizacji, tj. Związku Rzemiosła Polskiego. Powyższe skutkuje brakiem należytego nadzoru nad działalnością w obszarze edukacji i potwierdzania kwalifikacji

odpowiednio przez niezrzeszone cechy i izby rzemieślnicze oraz działalnością przedsiębiorców świadczących usługi w uwolnionych zawodach rzemieślniczych.

Aktualna ustawa o rzemiośle nie zawiera żadnych form wsparcia dla przedsiębiorców wykonujących „zawody bytowe” (świadczących usługi niezbędne w codziennym życiu), preferencji podatkowych, środków na realizację programów wspierających rzemiosło i funkcjonuje w pewnym oderwaniu od aktualnych wyzwań gospodarczych. Organizacje samorządu gospodarczego i zrzeszeni w nich rzemieślnicy mimo iż, realizują zadanie publiczne polegające na dostarczaniu na rynek pracy najlepiej przygotowanych do pracy pracowników (w tym młodocianych) ciągle upominają się o należną rekompensatę ponoszonych kosztów, która jest im zdawkowo przekazywana, ze środków, które zasadniczo powstają z płaconych przez nich podatków.

3. Propozycje doskonalenia

- I. Warto rozważyć uproszczenie definicji rzemieślnika i rzemiosła, lub przynajmniej ich wzajemne powiązanie, wskazując np. że działalność prowadzona przez rzemieślników zgodna z posiadanymi kwalifikacjami jest rzemiosłem niezależnie od formy jej prowadzenia.
- II. Rozważenia wymaga wprowadzenie do ustawy form wsparcia dla przedsiębiorców wykonujących działalność rzemieślniczą, w tym preferencji podatkowych, środków na realizację programów wspierających rzemiosło.
- III. Aktualna ustawa nie daje szans na zwiększenie dochodów organizacji rzemieślniczych. Nie zawiera, np. zapisów dotyczących konieczności odświeżania uprawnień i nowych obszarów certyfikacji odpowiadającym wyzwaniom świata cyfrowego i sztucznej inteligencji.
- IV. Aktualna ustawa nie zawiera wyraźnego rozróżnienia i przywilejów dla mistrzów szkolących stanowiących trzon dualnego modelu kształcenia. Rozwiązania tego typu powinny być wypracowane we współpracy rządu z reprezentantami organizacji samorządu gospodarczego rzemiosła.

- V. Określone w projekcie uprawnienia do egzaminowania przez izby rzemieślnicze powinny być powiązane ze zrzeszeniem w Związku Rzemiosła Polskiego. Ponadto, organizacje samorządu gospodarczego rzemiosła powinny być wyposażone w narzędzia i mechanizmy umożliwiające realizację funkcji zarządzania, w tym sankcje i kary w celu zapewnienia należytej jakości prowadzonej działalności, dającej rękojmię uzyskania najlepszych efektów.
- VI. Zasady etyki rzemieślniczej powinny być wyartykułowane w związku z uwolnieniem zawodów i możliwością wykonywania niektórych profesji rzemieślniczych bez zrzeszania i posiadania jakichkolwiek kwalifikacji.
- VII. Rola samorządu gospodarczego powinna być uwzględniona w systemie rad sektorowych i innych gremiach doradczych jako stałego istotnego partnera społecznego otwartego na współpracę z administracją publiczną rządową i samorządową.

4. Podsumowanie

Uwzględniając zmiany społeczno-gospodarcze oraz rozwój przemysłu ukierunkowany na wykorzystanie sztucznej inteligencji, Internet rzeczy oraz nowe usługi, konieczne jest dokonanie gruntownej reformy organizacji rzemiosła w Polsce oraz opracowanie nowej ustawy o rzemiośle, której formuła zaprojektowana przeszło 36 lat temu nie przystaje do obecnych wyzwań. Nowy projekt ustawy o rzemiośle zaproponowany przez organizacje samorządu gospodarczego rzemiosła, opracowany przez ekspertów zostanie przedłożony do rozpatrzenia doskonalenia i ewentualnego wdrożenia przez posiadające inicjatywę legislacyjną organy. Nowa ustawa powinna być impulsem do systemowego rozwoju rzemiosła — nie tylko regulacją instytucjonalną, lecz fundamentem dla budowania jego pozycji w edukacji, gospodarce i społeczeństwie obywatelskim.

Jan Klich

